

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

T. VIII

GMINA I MIASTO SIANÓW

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”
URZĄD GMINY I MIASTA SIANÓW

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM VIII

GMINA I MIASTO SIANÓW

Redakcja:

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SIANÓW–SŁAWNÓ 2009

ABSTRACT: Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds), *Historia i kultura Ziemi Sławińskiej*, t. VIII: *Gmina i Miasto Sianów* [History and Culture of the Sławno region, vol. VIII: Town Sianów and Community]. Fundacja „Dziedzictwo” Gmina i Miasto Sianów, Sianów–Sławno 2009. pp. 427, figs 126, colour plates 20. ISBN 978-83-61603-00-9. Polish text with German summaries.

These are studies of aspects of history and culture of the Sianów region [Pomerania, Poland]. These papers refer to archaeology and history of the region which is virtually unknown for most of Polish current citizens. It is hard to build a society without roots and without history. People who have lived here for over 50 years do not understand the cultural landscape which has been created and constructed for centuries. The aim of the collection of paper is to bring the history nearer. The knowledge about the past of the region will allow to understand the landscape and protect it as well as create a new social approach to the future. Some papers also refer to current projects which aim is to teach local history, use them for the development as well as build new identity with the respect to the past.

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2009
© Copyright by Authors

Na okładce: Bolesław Kurzawiński, *Sianów ulica Tylna*, 1954, papier, tusz, ołówek,
22,5 × 30 cm, własność Muzeum w Koszalinie, reprodukcja fotograficzna:
Ilona Łukjaniuk, Marta Adamczak

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brygida Jerzewska*

Konferencję oraz publikację sfinansowano ze środków
Urzędu Gminy i Miasta w Sianowie

Redaktor: *Katarzyna Ceglarz*
Łamanie komputerowe: *Eugeniusz Strykowski*

Wydawca/Herausgeber:
Fundacja „Dziedzictwo”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 2

ISBN: 978-83-61603-00-9

Druk/Druck: Wydawnictwo Feniks, 75-206 Koszalin, ul. Jana z Kolna 38B

Spis treści

JAN SROKA (Sławno), WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań), <i>Granice kulturowe? O waloryzowaniu przeszłości</i>	7
RYSZARD WĄTROBA (Sianów), <i>Sianów i okolica dziś</i>	15
IGNACY SKRZYPEK (Koszalin), <i>Osadnictwo archeologiczne gminy Sianów</i>	21
JOANNA CHOJECKA (Koszalin), <i>Źródła archiwalne do dziejów gminy Sianów</i> . . .	83
ANDRZEJ CHLUDZIŃSKI (Pruszcz Gdański), <i>Nazwy miejscowe Gminy i Miasta Sianów</i>	119
BARBARA POPIELAS-SZULTKA (Słupsk), <i>Posiadłości ziemskie klasztoru bukowskiego na ziemiach Sławińskiej i Darłowskiej</i>	167
SYLWIA WESOŁOWSKA (Szczecin), <i>Z dziejów szkolnictwa w Gminie i Mieście Sianów do 1945 roku</i>	177
WOJCIECH STYLSKI (Szczecin), <i>Z dziejów wsi Sierakowo</i>	209
EWA GWIAZDOWSKA (Szczecin), <i>Za górami, za lasami... fabryka. Gmina Sianów w dawnej kartografii i ikonografii</i>	217
MARIA WITEK, WALDEMAR WITEK (Szczecin), <i>Tradycyjne (ryglowe) budownictwo wiejskie w gminie Sianów</i>	269
ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), <i>Flora parków podworskich gminy Sianów</i>	297
SIEGFRIED BARZ (Będzinko), <i>Okolice Sianowa w twórczości malarzy niemieckich okresu międzywojennego</i>	315
BERNARD KONARSKI (Koszalin), <i>Fabryka zapatek w Sianowie</i>	321
INGE WESTHÄUSLER (Meisenweg, Niemcy), <i>Eventin von März 1945 bis August 1946</i>	331
KAZIMIERA JANOWICZ (Sianów), <i>Nasze drogi do Sianowa</i>	337
RYSZARD WĄTROBA (Sianów), <i>Honorowi Obywatele Gminy i Miasta Sianowa</i> . . .	351
ANDRZEJ DĘBOWSKI (Sianów), <i>Gmina Sianów na Szlaku Cysterskim</i>	371
ALEKSANDRA KOWALCZYK (Sianów), <i>Wioski tematyczne – kierunek rozwoju polskiej wsi po roku 1989</i>	381

HENRYK ROMANIK (Koszalin), <i>Kontynuacje literackie, duszpasterskie i społeczne doświadczenie artystyczne z albumem poetyckim „Koniec świata w Iwici- nie”</i>	389
Indeks osób	407
Indeks nazw geograficznych	417
Lista adresowa Autorów	425

Gmina Sianów na Szlaku Cysterskim

ANDRZEJ DĘBOWSKI (Sianów)

Wstęp

Wielowiekowe wspólne dla całej Europy bogactwo dziedzictwa duchowego i kulturowego pozostawionego przez zakon cysterski skłoniły Radę Europy do podjęcia decyzji o utworzeniu szlaku turystycznego drogami cystersów w ramach międzynarodowego programu „europejskich dróg kulturowych”. Głównym celem tego programu jest ukazanie wspólnego wielowiekowego dziedzictwa łączącego prawie wszystkie kraje naszego kontynentu.

1. Pomorski Szlak Cysterski

W projekcie utworzenia Europejskiego Szlaku Cystersów musiało znaleźć miejsce również Pomorze. Celem głównym dla realizacji pomorskiego odcinka tego Szlaku było optymalne wykorzystanie cysterskiego dziedzictwa kulturowego Pomorza dla podniesienia świadomości historycznej mieszkańców oraz rozwoju turystyki regionu, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki alternatywnej. W ramach tego głównego celu sformułowano wiele celów szczegółowych. Należały do nich: poprawa atrakcyjności turystycznej obiektów, realizacja inicjatyw kulturotwórczych opartych na dziedzictwie materialnym i duchowym cystersów oraz rozwój systemu informacji turystycznej i organizacja szlaku jako integralnej części ogólnopolskiego Szlaku Cysterskiego¹ wpisanego w europejskie drogi kulturowe.

¹ <http://www.szlakcysterski.org/>

Pomorski Szlak Cysterski obejmuje trzy główne kompleksy pocysterskie. W skład pierwszego wchodzi klasztor męski (Oliwa i Pelplin) (klasztor męski) oraz klasztor żeński w Żarnowcu. Drugi kompleks tworzy siedziba szarych mnichów w Byszewie-Koronowie, a trzeci to dawne ośrodki życia zakonnego cysterek znajdujące się w Chełmnie i Toruniu (zasięg administracyjny województwa kujawsko-pomorskiego) (Wyrwa 1999). Ze względów pragmatycznych i historycznych obiekty dawnego opactwa cystersów w Bukowie (leżące na terenie gminy Darłowo i Sianów) wpisano w działania organizacyjne i promocyjne **Pomorskiego Szlaku Cysterskiego**. Wszystkie te obiekty obejmuje **Pomorska Pętla Szlaku Cysterskiego**, która jest jedną z pięciu pętli tworzących sieć szlaku cysterskiego w Polsce wpisane go w program *Europejskie drogi kulturowe*.

2. Średniowieczny Szlak Cysterski w gminie Sianów

Świadomość wartości dziedzictwa cysterskiego dla kultury europejskiej oraz szansy, jaką daje dla rozwoju lokalnego spowodowała, że Gmina i Miasto Sianów przystąpiła do współpracy w zakresie ochrony dziedzictwa cysterskiego i włączyła się w działania Rady Koordynacyjnej Szlaku Cysterskiego w Polsce przy Opacie Prezesie Polskiej Kongregacji Cystersów (ryc. 1).

2.1. Gminne dziedzictwo pocysterskie

Obecność gminy Sianów w projekcie Szlaku Cysterskiego oznaczało potrzebę szczegółowej inwentaryzacji pozostałości cysterskich oraz refleksji nad możliwościami ich wykorzystania. Opactwo cysterskie w Bukowie Morskim istniało 287 lat (por. Janocha, Kalicki 1998), pomiędzy rokiem 1248 (fundacja) a 1535 (kasata). Stworzyło podwaliny nowoczesnej gospodarki agrarnej i kulturowej na terenie dzisiejszego Pomorza Środkowego.

Na podstawie znanych dokumentów można stwierdzić, że w gminie Sianów wsiami cysterskimi były (Popielas-Szultka 1980): Dąbrowa (pierwsza wzmianka z 1252 roku), Bielkowo (1265, folwark), Karnieszewice (1266), Iwięcino (1278), Sierakowo Sławieńskie (1287), Skibno (1303) i Wierciszewo (1317) (Tabl. I: A). Oznaczało to, że wsie te podlegające jurysdykcji zakonu cysterskiego rozwijały się również inaczej

**Deklaracja woli współpracy
w zakresie ochrony dziedzictwa cysterskiego i włączenia się
w działania Rady Koordynacyjnej Szlaku Cysterskiego w Polsce
przy Opacie Prezesa Polskiej Kongregacji Cystersów**

Świadomi ponadczasowej wartości dziedzictwa duchowego i materialnego pozostawionego w naszym kraju przez Zakon Cystersów, którego staliśmy się depozytariuszami, przekonani o konieczności ochrony tego dziedzictwa, zarówno przed działaniem czasu, jak i zagrożeniami cywilizacyjnymi, jesteśmy zdecydowani podejmować działania zmierzające do nieustającego przypominania i kontynuowania najgłębszych wartości zawartych w duchowości cysterskiej.

Działania te dają szansę prawdziwego włączenia się w proces, w którym poszukując tego co wspólne, możemy jednocześnie prezentować bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego własnego regionu.

Chcemy zachować dla kolejnych pokoleń obszary kulturowe naszych regionów ukształtowane dłońmi mnichów Zakonu Cystersów.

Postanawiamy dobro to – tak w wymiarze duchowym, jak i reliktyw świętości materialnej – zachować, odtwarzać i w oparciu o nie wykazywać nasze zrozumienie wspólnego europejskiego dziedzictwa.

Pragniemy także, aby Szlak Cysterski zainicjowany przez Radę Europy w 1990 roku nie był tylko dosłownym podróżowaniem i zwiedzaniem klasztorów cysterskich i pocysterskich, ale także specyficzną wyprawą w poszukiwaniu ich duchowości, pogłębianiem wiedzy, szukaniem w przeszłości inspiracji do tworzenia teraźniejszości i przyszłości.

adres ośrodka
URZĄD GMINY I MIASTA
w SIANOWIE
ul. Armii Polskiej 30
76-004 SIANOŃ
woj. zachodniopomorskie

BURMISTRZ
GMINY I MIASTA
SIANOŃ

data i podpis

BURMISTRZ
mgr inż. Andrzej Metyjeszek

Ryc. 1. Deklaracja woli współpracy Gminy i Miasta Sianów w zakresie ochrony dziedzictwa cysterskiego

niż pozostałe wsie z tej okolicy. Pojawia się zatem pytanie, jakie materialne dziedzictwo pozostało po cystersach w tych wsiach?

Szczegółowa analiza zasobów archiwum Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Delegatura w Koszalinie pozwoliła zidentyfikować istniejące jeszcze obiekty zabytkowe², które można łączyć z działalnością cystersów. Są to przede wszystkim trzy gotyckie kościoły w: Iwięcinie (XIV wiek – Tabl. I: B), Sierakowie Sła-

² Na podstawie kart konserwatorskich znajdujących się w archiwum Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie, Delegatura w Koszalinie.

wieńskim (XV wiek) oraz Dąbrowie (XVI wiek). Ponadto z wyposażenia kościołów zachowały się dwie kropielnice (w Dąbrowie i Karnieszewicach – Tabl. II: A) oraz sakramentarium i krucyfiks w Iwięcinie. Gotycka kamienna kropielnica w Dąbrowie datowana jest na XIV wiek. Ma formę uproszczonego kielicha o wysokości 92 cm, szerokości 42 cm i średnicy 28 cm. Jej baza przechodzi w zgrubsza ociosany, ścięty na narożach nodus. Ścięta na narożach jest również wielokątna czasza, w której znajduje się wgłębienie na wodę. Ustawiona jest pod wieżą w przedsionku kościoła p.w. św. Stanisława Kostki w Dąbrowie.

Druga kropielnica znajduje się w Karnieszewicach. Jest to obiekt w kształcie uproszczonego, zwężającego się ku górze kielicha bez wyodrębnionej podstawy. Jego wysokość wynosi 90 cm, a średnica 50 cm. W czaszy wgłębienie na wodę ma średnicę 22 cm, a zagłębienie 6 cm. Całość jest masywna, a kamień obrobiony z grubsza. Wykonana została z czerwonego granitu. Czas jej powstania określany jest na XIII wiek. Ustawiona jest na zewnątrz od strony zachodniej przy wejściu do kościoła filialnego p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Karnieszewicach.

W kościele p.w. MB Królowej Polski w Iwięcinie znajdują się dwa obiekty związane z cystersami. Są to sakramentarium oraz krucyfiks. Według opisu na karcie konserwatorskiej gotyckie sakramentarium występuje jako szafka ścienna na oleje o wymiarach 50 × 110 cm. Obudowa szafki jest drewniana, prostokątna, w kolorze jasnozielonym. Środek wypełniają drzwi z dwoma zawiasami i zamkiem. Poniżej zamku znajduje się kołatka. W środku płyciny drzwiowej jest sześcioboczna rozeta wpisana w koło o kolorze białym. Zwieńczenie obudowy stanowi stylizowany krenolaz. Dolną partię rozczłonkowano za pomocą trójlistnego łuku w kolorze brązowym, w głębi którego widoczny jest łuk listkowy. Sakramentarium to datowane jest na przełom XV i XVI wieku.

Drewniany późnogotycki krucyfiks ma wymiary 126,5 × 91,5 i 70 × 59,5 cm. Przedstawione jest na nim ciało Chrystusa, przybite do krzyża na poziomo wyciągniętych ramionach. Nogi są lekko ugięte w kolanach, a stopy skrzyżowane przybite jednym gwoździem. Głowa z długimi włosami w cierniowej koronie pochylona jest na prawe ramię. Perizonium o poziomo, ostro załamujących się fałdach przewiązane jest w środku. Ciało ma naturalną karnację. Medaliony są w kolorach: zielonym, czerwonym, niebieskim i brązowym. Ramiona krzyża wzbogacone są kwadratowymi polami wypełnionymi obrazami z symbolami czterech ewangelistów. W zakończeniu dolnego ramienia krzyża umieszczono obraz wołu, który jest symbolicznym wizerunkiem

św. Łukasza. Obraz lwa symbolicznie przedstawia św. Marka i umieszczony jest w kwadratowym zwieńczeniu lewego ramienia krzyża. Przedstawienie św. Mateusza pod postacią anioła umieszczone jest w kwadratowym zwieńczeniu prawego ramienia krzyża. W górnym ramieniu krzyża znajduje się obraz orła symbolizujący św. Jana Ewangelistę. Krucyfiks malowany jest olejno i temperą. Jego powstanie datuje się na przełom XV i XVI wieku.

2.2. Iwięcino jako przykład wsi cysterskiej (1278–1535)

Przez Iwięcino przebiega pętla pomorsko-kujawsko-chełmińska Szlaku Cystersów w Polsce łącząca odcinek Bukowo Moskiewskie (gmina Darłowo), w którym przez prawie 300 lat istniało opactwo cysterskie, z Koszalinem, w którym był klasztor żeński cysterek. Jest to wielka szansa promocji wsi, której bogactwem jest piękny XIV-wieczny gotycki kościół, urzekający odwiedzających go turystów bogatym wnętrzem i niespotykanym klimatem pamiętającym zapewne czasy mnichów bukowskich.

Dane źródłowe potwierdzają, iż Iwięcino było wsią cysterską. W roku 1278 biskup Herman wystawiał dwa dyplomy dla cystersów bukowskich. W pierwszym z nich potwierdził nadanie im Karnieszewic oraz przekazał wieś Iwięcino wraz z terenami przynależnymi do nich. Z drugiego dokumentu biskupa wynika, że wsie Karnieszewice i Iwięcino zakonnicy odkupili od biskupa kamieńskiego. Wchodząc w posiadanie Karnieszewic i Iwięcina, cystersi zamknęli granice opactwa od strony zachodniej i południowo-zachodniej. Nowo nabyte w 1278 roku wsie łączyły się bowiem z Wickiem i Bukowem. Należy zaznaczyć, że zachodnia granica majątku bukowskiego ustalona w 1278 roku nie uległa zmianie do końca istnienia opactwa. Iwięcino należało więc do klasztoru bukowskiego nieprzerwanie przez 257 lat aż do jego kasacji, która nastąpiła w wyniku reformacji. Łodzie należące do klasztoru wypływały na połowy z własnych stacji rybackich. Pierwszą z nich o nazwie „Brunno” otrzymali zakonnicy w 1268 roku od księcia Barnima I. Drugą posiadali od 1278 roku w Iwięcinie. W praktyce jednak prawo połowu ryb małymi przyrządami na jeziorze posiadali mieszkańcy Iwięcina. Faktycznie całe jezioro uzyskali cystersi dopiero w 1278 roku z chwilą odkupienia Iwięcina od biskupa kamieńskiego.

W liście z 1290 roku zredagowanym do papieża Mikołaja IV Mściwój II zwracał się z prośbą o zatwierdzenie opactwu 18 osad określo-

nych jako „villa”, w tym Iwięcina. Z dokumentu wynika, że przed 1290 rokiem zakonnicy pobierali dziesięcinę z wszystkich wymienionych osad. W latach od 1299 do 1309 zachowało się aż pięć dyplomów dotyczących przebiegu granic między klasztorami Iwięcinem i Karnieszewicami a Rekowem, które należało do rodziny rycerskiej Sletzów. Z dokumentu z 1299 roku wiemy, że między właścicielem Repkowa i klasztorem istniały spory z powodu przekraczania przez opactwo wytyczonych przez nieżyjącego już wtedy wojewodę sławieńskiego granicy między Rekowem a Iwięcinem. Mediatorem w sporze był rycerz Marguard Rastrom. Z treści ugody dowiadujemy się, że ponowne wytyczenie granic przeprowadzono z korzyścią dla opactwa. Wkrótce po śmierci Mikołaja Wakenbeke cystersi postarali się o wyrzeczenie się pretensji granicznych przez ówczesnego dziedzica Repkowa oraz wszystkich potomków rodu Sletzów. W 1309 roku uregulowane granice zatwierdziła rada miejska Koszalina. W XIV wieku założono prawdopodobnie parafię Iwięcino.

Spisany w 1539 roku inwentarz majątku klasztorowego oddaje stan własności cystersów w momencie likwidacji opactwa. Jest to zarazem najpełniejsze źródło dostarczające danych na temat wielkości wsi klasztornych, obszarów gruntów należących do chłopów, uposażenia dzierżawców klasztornych oraz wysokości i rodzajów obciążeń poddanych opactwa. I tak, w 1539 roku, według wykazu opodatkowanych gruntów klasztornych, Iwięcino miało 16 łanów ziemi, co stanowi 626,8 ha. We wsi zamieszkiwało 17 chłopów, a powierzchnia gospodarstw wynosiła jeden Hagerhufen (39,3 ha). Na polach iwięcińskich uprawiano głównie: żyto, owies i jęczmień. Do Iwięcina należał las zwany „Iwięcińskim”, porastający 78,6 ha. Wypasano w nim od 100 do 150 sztuk świń. Poważne korzyści czerpali również cystersi z jeziora Bukowo, w którym ryby łowili mieszkańcy wsi położonych w pobliżu jeziora: Głęźnowa, Bielkowa i Iwięcina. Płacili oni podatek od złowionej ryby pobierany przez rybaków klasztornych. Mieszkańcy wsi, poza połowem ryb w jeziorze Bukowo, łowili także ryby w dużym strumyku przepływającym przez wieś.

2.3. Udział gminy w rozwoju produktu turystycznego „Pomorski Szlak Cysterski”

Gmina Sianów przystąpiła do realizacji programu: Pomorski Szlak Cysterski (PSC) w styczniu 2006, podpisując deklarację przystąpienia do wspólnych działań z innymi podmiotami zainteresowa-

TABLICA I

A. Mapa przedstawiająca uposażenie klasztoru w Bukowie

B. Iwęcino. Gotycki kościół p.w. Matki Boskiej Królowej Polski.
Fot. W. Rączkowski, 2008

TABLICA II

A. Karnieszewice. Gotycka, kamienna kropielnica przy kościele. Fot. A. Dębowski

B. Iwęcino. Andrzej Dębowski odsłania tablicę informacyjną o Szlaku Cysterskim na Pomorzu.

nymi rozwojem PSC. Od tego czasu zostały opracowane karty inwentaryzacyjne pocysterskich obiektów na podstawie danych źródłowych udostępnionych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków Delegatura w Koszalinie.

30 maja 2007 roku gmina brała udział w konferencji w Gdańsku, inaugurującej realizację zadań polegających na stworzeniu i wykreowaniu produktu turystycznego Pomorski Szlak Cysterski. Reprezentant Gminy Sianów był także obecny na międzynarodowej konferencji naukowej „Biblioteki i skryptoria cysterskie na Pomorzu” w Pelplinie (23–25.05.2008 rok). Podczas VIII Konferencji pt.: „Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej – Gmina i Miasto Sianów”, która odbyła się w Iwęcinie, w dniu 8 maja 2008 roku, została odsłonięta tablica informacyjna o Szlaku Cysterskim na Pomorzu (Tabl. II: B).

Z kolei w dniach 20–24 września 2008 roku gmina Sianów była obecna podczas IV Forum Gmin Cysterskich, które odbyło się w Pelplinie. Brała również udział w trzydniowej konferencji „Zachodniopomorski Szlak Cysterski. Jak wykorzystać obiekty i wydarzenia kultury dla rozwoju turystyki?”, która odbyła się w Cedyni w dniach 22–24 października 2008 roku.

2.4. Projekt „Ekonomia społeczna na Szlaku Cysterskim”

Koszalińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne we współpracy ze Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Wsi Iwęcino, Stowarzyszeniem Hobbiton oraz Sołectwem Dąbrowa w listopadzie 2008 roku otrzymało dofinansowanie w kwocie 404 652,38 zł z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie w ramach Działania 7.2: „Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej”, Poddziałanie 7.2.2: „Wsparcie ekonomii społecznej”, na projekt „Ekonomia społeczna na Szlaku Cysterskim”.

Projekt będzie realizowany na bazie trzech Wiosek Tematycznych: Iwęcina, Dąbrowy i Sierakowa Sławieńskiego (por. Kowalczyk w tym tomie) od stycznia do grudnia 2009 roku. Wychodząc z założenia, że najlepiej uczyć na przykładzie, chcemy w ramach naszego projektu pokazać różnorodne formy wykorzystania dziedzictwa kulturowego w ramach ekonomii społecznej. Doświadczenia projektu będą wykorzystywane później przez mieszkańców innych wsi. Dzięki temu nastąpić może szybsze i bardziej efektywne promowanie ekonomii społecznej.

Cel ogólny projektu to wypracowanie przykładów działań w sferze ekonomii społecznej na wsi z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego oraz stworzenie zaplecza organizacyjnego dla wsparcia ekonomii społecznej na Szlaku Cysterskim. W ramach tego ogólnego celu sformułowaliśmy dwa cele szczegółowe. Pierwszym jest przygotowanie mieszkańców wsi Iwięcino, Dąbrowa i Sierakowo Sławieńskie do prowadzenia przedsięwzięć z zakresu ekonomii społecznej oraz utworzenie przykładowych form organizacyjnych dla funkcjonowania ekonomii społecznej z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego. Natomiast drugi cel szczegółowy to przygotowanie modelowego przedsięwzięcia z dziedziny ekonomii społecznej, wykorzystującego zasoby dziedzictwa kulturowego w formie oferty zespołu trzech wsi. Oferta ta dotyczy zagospodarowania fragmentu Szlaku Cysterskiego w Polsce wpisanego w Europejskie Drogi Kulturowe.

Projekt zrealizowany będzie poprzez 16 zadań, w tym między innymi: cyklu szkoleń w zakresie ekonomii społecznej, trzech wyjazdów szkoleniowo-edukacyjnych (np. do Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, Ekomuzeum Cysterskiego w Lubiążu oraz drogami kulturowymi Pomorskiego Szlaku Cysterskiego), cyklu pięciu szkoleń w każdej ze wsi połączonych z doradztwem, poświęconych tworzeniu oferty wsi: Iwięcino – pod hasłem „Cystersi i Wiedza” (kaligrafia, papier czerpany, tworzenie ksiąg, wiedza zapisana w obrazach, elementy architektury), Dąbrowa – pod hasłem „Cystersi i Woda” (melioracje, zakładanie stawów, wykorzystanie siły wody, stosunki wodne w średniowieczu), Sierakowo Sławieńskie – pod hasłem „Cystersi i Rzemiosło” (garncarstwo, kowalstwo, filcowanie). Ponadto zostanie opracowana gra fabularna, która będzie elementem oferty trzech wsi. W lipcu w Iwięcinie odbędą się „Cysterskie Targi Ekonomii Społecznej”. Targi będą okazją promocji rezultatów projektu oraz testowania ofert wsi biorących udział w projekcie. Wezmą w nich udział: mieszkańcy siedmiu wsi z gminy Sianów, wchodzących kiedyś w skład dominium bukowskiego, przedstawiciele samorządów, organizacji ekonomii społecznej oraz przedstawiciele organizacji działających na Szlaku Cysterskim. W ramach planowanych działań przewidziane jest utworzenie strony internetowej służącej promocji projektu, upowszechnianiu idei i zasad ekonomii społecznej w środowisku wiejskim oraz wydanie folderu, przygotowanie tablic, plakatów i ulotek promujących projekt oraz informujących o jego celach. Mam nadzieję, iż projekt „Ekonomia społeczna na Szlaku Cysterskim” pomoże odkryć na nowo zapomniane dziedzictwo cysterskie, wrócić do korzeni naszej kulturowej tożsamości oraz wyznaczyć nowe cele w zjednoczonej Europie, której cystersi byli przecież prekursorami.

Podsumowanie

Szlak Cysterski znaczony podróżami po klasztorach i obiektach pocysterskich daje turystom szansę na specyficzną wyprawę w poszukiwaniu duchowości cysterskiej. Oferuje turystykę alternatywną. Systematyczne przemierzanie Szlaku powinno wzbudzić nie tylko refleksję nad przeszłością, ale też kształtować harmonię ze środowiskiem naturalnym, z którym silnie związani byli właśnie cystersi. Szlak Cysterski, jak mało który z innych szlaków kulturowych, nadaje się do eksponowania i krzewienia idei jedności Europy. Opactwo cysterskie w Bukowie Morskim założyli zakonnicy z niemieckiego Darguna w Maklemburgii. Amplexus – rzeźba w kościele katolickim w Altenburgu (Niemcy) ukazująca Chrystusa obejmującego jedną ręką św. Bernarda, a drugą Marcina Lutra pokazuje, iż wymiar ekumeniczny, odwołujący się do wspólnego dziedzictwa przed reformacją, jest możliwy.

Skryptorium cysterskie w Iwęcinie składające się z dwóch wzajemnie uzupełniających się elementów: Muzeum Skryby (por. Bielińska 1967; Domżał 2008) oraz warsztatów cysterskich w gospodarstwie tematycznym może stać się niezwykle atrakcyjną ofertą dla odwiedzających wioskę turystów. Wpisze się w Pomorski Szlak Cysterski jako ciekawa propozycja poznania dziedzictwa kulturowego mnichów, dając wyobrażenie o codzienności życia mnichów w niewielkich ośrodkach klasztornych. Dla miejscowej ludności będzie ważnym ogniwem łączącym duchową spuściznę cystersów z powojennymi dziejami kościoła obrządku katolickiego, a której ciągłość przerwała reformacja. W wymiarze materialnym może dać pracę i utrzymanie całej rodzinie prowadzącej gospodarstwo tematyczne, związane z cystersami. Dla XIV-wiecznej świątyni stanie się ważnym miejscem przechowywania rodzimej historii oraz innych pamiątek o charakterze sakralnym (i nie tylko).

Bibliografia

- BIELIŃSKA M. 1967. *Kancelarie i dokumenty wielkopolskie XIII wieku*, Wrocław: Ossolineum.
- DOMŻAŁ Z. 2008. *Skryptorium dokumentowe klasztoru cystersów w Bukowie Pomorskim k/Koszalina do końca XIII wieku (Ze studiów nad skryptorium w pierwszej fazie istnienia opactwa)*, [referat wygłoszony w trakcie konferencji „Biblioteki i skryptoria cysterskie na Pomorzu” w Pelplinie w dniach 23–25.05.2008 roku].

- JANOCHA H., KALICKI J. 1998. Badania archeologiczno-architektoniczne nad pocysterskim zespołem zabudowań klasztornych w Bukowie Morskim k. Darłowa w 1995–1997 roku, *Koszalińskie Zeszyty Muzealne* 22: 133–190.
- POPIELAS-SZULTKA B. 1980. *Rozwój gospodarczy dominium bukowskiego od połowy XIII do połowy XVI wieku*, Słupsk: Wyd. WSP w Słupsku.
- WYRWA A.M. 1999. *Opactwa cysterskie na Pomorzu: zarys dziejów i kultury*, Poznań: Patria Polonorum.

Die Zisterzienser Route in der Gemeinde Sianów (Zanow)

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der Zisterzienser Orden hat in ganz Europa ein großes kulturelles und geistiges Erbe hinterlassen. Aus diesen Anlässen hat der Europarat entschieden, eine Zisterzienser Route im Rahmen „Europäische Kulturstraßen“ anzulegen. Das Hauptziel dieses Programmen ist, das gemeinsame jahrhundertalte Erbe zu erhalten, weil es alle Länder unseres Kontinentes verbindet.

Zisterzienser Niederlassungen in der Gemeinde Zanow waren: Damerow (1252), Beelkow (1265), Karnkewitz (1266), Eventin (1278), Zirchow (1289), Schübben (1303), Wandhagen (1317), Und welches materielle Erbgut befindet sich noch heute in unserer Gemeinde? Es sind vor allem 3 gotische Kirchen: Eventin (14.Jh.), Zirchow (15.Jh.), Damerow (16.Jh.), ein steinernes gotisches Weihbecken (14.Jh.) in Damerow; ein romanisches Becken aus rotem Granit in Karnkewitz (12./13.Jh.) ein gotisches Sakramentarium (16.Jh.) und ein Kruzifix (12./13.Jh.) in Eventhin.

Zusammen mit anderen Institutionen hat die Gemeinde Sianów 2006 das Programm „Zisterzienser Route in Pommern“ aufgenommen. Man hat eine Objektinventarisat in begonnen, Skizzen angefertigt und Karten bearbeitet, anhand von Materialien aus dem Denkmalschutzamt in Koszalin.

Am 30.Mai 2007 und am 23.–25.05.2008 hat die Gemeinde an Tagungen zum Thema „Zisterzienser – Erb-Schriftgut und Bibliotheken“ teilgenommen. Während der Tagung am 8.05.2008 wurde in Eventin (Iwięcino) eine Info-Tafel über die Zisterzienser Route in Pommern enthüllt. Die Zisterzienser Route, wie keine andere, kann die Idee des Vereinten Europa verwirklichen. Jahrhundertalte Gemeinsamkeiten sind z.B. das Kloster in See Buckow, das die Mönche aus dem deutschen Dargun angelegt hatten. Die Amplexus – Skulptur im Altenberger Dom zeigt den hl. Bernhard und Martin Luther als ökumenische Zukunft im gemeinsamen Europa.